

قانون امور گمرکی

مصوب ۱۳۹۰

(پژوهش و تحلیل محتوا)

محمد خانی جهری

نشر وکیل

۱۳۹۰

عنوان قرار دادی	ایران : قوانین و احکام
عنوان و نام پدید آور	: قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۹۰ پژوهش و تحلیل محتوا / مولف محمد خانی چهری.
مشخصات نشر	: تهران: نشر وکیل ، ۱۳۹۰ .
مشخصات ظاهری	: ۳۲۴ ص . : جدول
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۵۰۰۷-۰۱-۵
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
موضوع	: گمرک - قوانین و مقررات - ایران
موضوع	: صادرات و واردات - قوانین و مقررات -- ایران
شناسه افزوده	: خانی چهری، محمد، ۱۳۲۵ - ، گرد آورنده
رده بندی کنگره	: KMH ۳۲۴/۵۰۰۷-۰۱-۵
رده بندی دیویی	: ۳۲۴/۵۵۰۵۶ :
شماره کتاب شناسی ملی	: ۲۵۵۹۰۸۶ :

نشر وکیل

قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۹۰

پژوهش و تحلیل محتوی

مؤلف: محمد خانی چهری	ویراستار: سحر خانی چهری
ناظر چاپ: ناصر محمد حسینی	چاپ نخست زمستان ۱۳۹۰
شمارگان: ۵۰۰	شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۰۰۷-۰۱-۵

انتشارات وکیل : تهران خیابان فاطمی غربی، نبش سیندخت شمالی، پلاک ۱۲، طبقه ۳، واحد ۸

تلفن: ۶۶۹۴۶۴۸۸ - ۶۶۹۴۶۴۷۲

فهرست مندرجات

صفحه	عنوان
۹	پیشگفتار.....
۱۳	سرسخن.....
	بخش نخست - تعاریف، سازمان و کلیات
۲۵	فصل نخست. تعاریف.....
۳۹	فصل دوم - اهداف، وظایف و سازمان گمرک. ماده ۴ تا ۴.....
	فصل سوم - کلیات
۴۳	مبحث اول - حقوق ورودی و هزینه های خدمات ماده ۵-۸.....
۴۴	مبحث دوم - فناوری اطلاعات و ارتباطات ماده ۹.....
۴۴	مبحث سوم - تضمین ماده ۱۰.....
۴۵	مبحث چهارم - تشریفات و کنترل های گمرکی ماده ۱۱-۱۲.....
۴۵	مبحث پنجم - الزامات سامانه (سیستم) هماهنگ شده ماده ۱۳.....
۴۷	جدول هم سنجی بخش اول قانون امور گمرکی.....
۴۸	یادداشت بخش نخست.....
	بخش دوم - ارزش گذاری و قواعد مبدأ
۷۱	فصل اول - ارزش کالا.....
۷۱	مبحث اول - ارزش کالای ورودی (وارداتی) ماده ۱۴-۱۵.....
۷۳	مبحث دوم - ارزش گمرکی کالای صدور (صادراتی) ماده ۱۶.....
۷۴	فصل دوم - قواعد مبدأ، ماده ۱۷.....
۷۴	جدول همسنجی بخش دوم قانون امور گمرکی.....

یادداشت بخش دوم..... ۷۵

بخش سوم - تشریفات قبل از اظهار

ماده ۱۸-۲۲..... ۱۰۷

جدول هم سنجی بخش سوم قانون امور گمرکی..... ۱۰۹

یادداشت بخش سوم..... ۱۱۰

بخش چهارم - نگهداری کالا در اماکن گمرکی

فصل اول - انبارهای گمرکی و مسئولیت نگهداری کالا..... ۱۱۳

مبحث اول - انبارهای گمرکی ماده ۲۲-۲۴..... ۱۱۳

مبحث دوم - مسئولیت حفظ و نگهداری کالا در انبارهای گمرکی ماده ۲۵-۲..... ۱۱۴

فصل دوم - انبارهای اختصاصی، انبارها و سردخانه‌های عمومی رسمی و گمرک

اختصاصی ۲۷-۳۲..... ۱۱۶

جدول هم سنجی بخش چهارم قانون امور گمرکی..... ۱۱۹

یادداشت بخش چهارم..... ۱۲۰

بخش پنجم - کالای متروکه، ضبطی (ضبط شده) و واگذاری به گمرک

ماده ۳۲-۳۷..... ۱۲۳

جدول هم سنجی بخش پنجم قانون امور گمرکی..... ۱۲۶

یادداشت بخش پنجم..... ۱۲۷

بخش ششم - تشریفات و شرایط عمومی اظهار و ترخیص

ماده ۳۸-۴۶..... ۱۳۱

جدول هم سنجی بخش ششم قانون امور گمرکی..... ۱۳۶

یادداشت بخش ششم..... ۱۳۶

بخش هفتم - رویه‌های گمرکی

فصل اول - کالاهای ورودی	۱۴۳
مبحث اول - ورود قطعی ماده ۴۷-۴۹	۱۴۳
مبحث دوم - ورود موقت ماده ۵۰	۱۴۴
مبحث سوم - ورود موقت برای پردازش ماده ۵۱	۱۴۵
مبحث چهارم - مرجوعی ماده ۵۲	۱۴۵
مبحث پنجم - عبور خارجی ماده ۵۱-۵۸	۱۴۶
مبحث ششم عبور داخلی ماده ۵۹-۶۱	۱۴۸
فصل دوم - کالاهای صدور	۱۵۱
مبحث اول - صدور قطعی ماده ۶۴-۶۵	۱۵۱
مبحث دوم - استرداد حقوق ورودی ماده ۶۶-۷۰	۱۵۱
مبحث سوم - صدور موقت ماده ۷۱-۷۵	۱۵۲
فصل سوم - سایر رویه‌ها	۱۵۵
مبحث اول - کالای مسافری ماده ۷۶-۷۸	۱۵۵
مبحث دوم - پیک سیاسی و بسته های پست سیاسی ماده ۷۹-۸۰	۱۵۷
مبحث سوم - مرسولات پست بین المللی ماده ۸۱-۹۱	۱۵۸
مبحث چهارم - فروشگاه‌های آزاد ماده ۹۲-۹۴	۱۶۳
مبحث پنجم - وسایل نقلیه برای مقاصد تجاری ماده ۹۵-۹۷	۱۶۳
مبحث ششم - رویه انتقالی ماده ۹۸	۱۶۴
مبحث هفتم - رویه کران بری (کابوتاژ) ماده ۹۹-۱۰۱	۱۶۴
جدول هم سنجی بخش هفتم قانون امور گمرکی	۱۶۶
یادداشت بخش هفتم	۱۶۹

بخش هشتم - تخلفات و قاچاق

فصل اول - تخلفات گمرکی ماده ۱۰۲ - ۱۱۲.....	۱۷۹
فصل دوم . قاچاق ۱۱۳-۱۱۸.....	۱۸۵
جدول هم سنجی بخش هشتم قانون امور گمرکی	۱۹۰
یادداشت بخش هشتم.....	۱۹۱

بخش نهم - معافیت‌ها و ممنوعیت‌ها

فصل اول معافیت‌ها ماده ۱۱۹-۱۲۱.....	۲۰۱
فصل دوم - ممنوعیت‌ها	۲۰۸
مبحث اول - ممنوعیت‌ها در ورود قطعی ماده ۱۲۲.....	۲۰۸
مبحث دوم - ممنوعیت‌ها در ورود موقت و عبور داخلی ماده ۱۲۳	۲۱۰
مبحث سوم - ممنوعیت‌ها در عبور خارجی ماده ۱۲۴ - ۱۲۵.....	۲۱۱
مبحث چهارم - ممنوعیت‌ها در صادرات ماده ۱۲۶ - ۱۲۷.....	۲۱۱
جدول هم سنجی بخش نهم قانون امور گمرکی	۲۱۳
یادداشت بخش نهم.....	۲۱۳

بخش دهم - کارگزار گمرکی ماده ۱۲۸-۱۳۲.....	۲۱۹
جدول هم سنجی بخش دهم قانون امور گمرکی	۲۲۱
یادداشت بخش دهم.....	۲۲۲

بخش یازدهم - بازبینی و اقدامات بعد از ترخیص

فصل اول - کلیات ماده ۱۳۳ - ۱۳۶.....	۲۲۷
فصل دوم - کسر دریافتی ماده ۱۳۷-۱۴۰.....	۲۲۸
فصل سوم - اضافه پرداختی ماده ۱۴۱ - ۱۴۲.....	۲۲۹

فصل چهارم - حسابرسی بعد از ترخیص ماده ۱۴۲.....	۲۲۰
جدول هم سنجی بخش یازدهم قانون امور گمرکی.....	۲۲۲
یادداشت بخش یازدهم.....	۲۲۲

بخش دوازدهم - مراجع رسیدگی به اختلافات گمرکی ماده ۱۴۴ - ۱۴۹

کمیسیون رسیدگی به اختلافات گمرکی ماده ۱۴۴.....	۲۴۵
کمیسیون تجدید نظر اختلافات گمرکی ماده ۱۴۶.....	۲۴۷
جدول هم سنجی بخش دوازدهم قانون امور گمرکی.....	۲۴۹
یادداشت بخش دوازدهم.....	۲۵۰

بخش سیزدهم - سایر مقررات ماده ۱۵۰ - ۱۶۵

سایر مقررات ماده ۱۵۰ - ۱۶۵.....	۲۵۳
جدول هم سنجی بخش سیزدهم قانون امور گمرکی.....	۲۵۹
یادداشت بخش سیزدهم.....	۲۶۰

پیوست‌ها

قانون حمل و نقل و عبور کالای های خارجی ماده ۱-۲۶.....	۲۶۳
آئین نامه قانون حمل و نقل و عبور کالاهای خارجی ماده ۱-۴۶.....	۲۶۹
قانون الحاق دولت ایران به کنوانسیون بین المللی سیستم هماهنگ شده توصیف و کدگذاری کالا HS.....	۲۸۷

قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو

در مورد ساده و هماهنگ سازی تشریفات گمرکی.....	۳۰۳
قانون بازرگانی الکترونیک مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۱۷.....	۳۱۷
فهرست منابع و کتابشناسی.....	۳۴۳

پیشگفتار

نخستین قانون گمرکی مدون ایران از سوی مستشاران بلژیکی در سال ۱۲۸۲ خ به زبان فرانسه تنظیم گردید. دومین قانون مدون تعرفه گمرکی زیر نام «نظامنامه قانونی به جهت اخذ حقوق گمرکی» در سال ۱۲۹۹ خورشیدی به تصویب رسید. با برچیده شدن پیمان نامه تسلیم به دشمن مشهور به (Capitulation) در ۱۳۰۶ خ، فرایند تصویب قانون خود استیای تعرفه و قانون مدنی آغاز گشت. با این حال نخستین قانون خود استیای گمرکی کشور زیر نام «نظامنامه اخذ حقوق گمرکی» در خرداد ۱۳۰۷ خ به تصویب رسید. از سال ۱۳۰۷ تا ۱۳۵۰ قانون امور گمرکی نامبردار به قانون تعرفه به ترتیب در سال های ۱۳۱۵، ۱۳۲۰، ۱۳۲۹، ۱۳۳۲، ۱۳۳۷، ۱۳۵۰ تدوین گردید.^۱

قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲ نهمین قانون امور گمرکی در راستای پنج دهه (۱۳۵۰-۱۳۰۷ خ) و نخستین نسخه باز پیکربندی شده لایحه نوین امور گمرکی در راستای بیش از یک دهه (۱۳۷۷-۱۳۹۰) کوشش واکاوی و پژوهش، و شامل سیزده بخش، هیجده فصل و یک صد و شصت و پنج ماده است.

بخش نخست زیر نام «تعاریف، سازمان و کلیات» شامل سه فصل است. در فصل نخست، زیر نام تعاریف، بیست و هفت واژه پرکارکرد در گمرک های جهان بر اساس آموزه شورای همکاری گمرکی به شرح زیر پیکربندی شده: اظهار کالا،

اظهار کننده، اظهارنامه اجمالی، اماکن گمرکی، ترخیص، ترخیصیه، تشریفات گمرکی، تضمین، تعهد، حقوق ورودی، حمل یکسره، روز اظهار، سازمان جهانی گمرک (شورای همکاری گمرکی)، سامانه (سیستم) هماهنگ شده، شرکت حمل و نقل بین المللی، صاحب کالای تجاری، قلمرو گمرکی، کالای تجاری، کالای داخلی، کالای گمرک نشده، کالای مجاز، کالای مجاز مشروط، کالای ممنوع، کنترل های گمرکی، مرجع تحویل گیرنده، مقررات گمرکی، و هزینه های انجام خدمات. فصل دوم: زیر نام «اهداف و وظایف و سازمان گمرک جمهوری اسلامی ایران» جای دارد. در فصل سوم با نام «کلیات» پنج فراز به ترتیب: مبحث اول: حقوق ورودی و هزینه های خدمات، مبحث دوم: فناوری اطلاعات و ارتباطات، مبحث سوم: تضمین، مبحث چهارم: تشریفات و کنترل های گمرکی، مبحث پنجم: الزامات سامانه (سیستم) هماهنگ شده، پیکربندی شده است. (مواد ۱-۱۳)

بخش دوم زیر نام «ارزش گذاری و قواعد مبدأ» شامل دو فصل است. فصل نخست شامل: مبحث اول: ارزش کالای ورودی (وارداتی)، مبحث دوم: ارزش گمرکی کالای صدور (صادراتی) است، و در فصل دوم قواعد مبدأ جای گزیده شده. (مواد ۱۴-۱۷)، بخش سوم ویژه تشریفات پیش از اظهار است. (مواد ۱۸-۲۲) بخش چهارم زیر نام «نگهداری کالا در اماکن گمرکی» شامل دو فصل است. فصل نخست: انبارهای گمرکی و مسئولیت نگهداری کالا شامل: مبحث اول: انبارهای گمرکی، مبحث دوم: مسئولیت حفظ و نگهداری کالا در انبارهای گمرکی است، فصل دوم ویژه انبارهای اختصاصی، انبارها و سردخانه های عمومی رسمی و گمرک اختصاصی است. (مواد ۲۳-۳۲)، بخش پنجم شامل کالای متروکه،

ضبطی (ضبط شده) و واگذاری به گمرک است. (ماده ۲۲-۲۷)، بخش ششم ویژه تشریفات و شرایط عمومی اظهار و ترخیص است. (مواد ۳۸-۴۶)

بخش هفتم زیر نام «رویه های گمرکی» متشکل از سه فصل است. فصل نخست با نام کالاهای ورودی شامل شش فراز است: مبحث اول: ورود قطعی، مبحث دوم: ورود موقت، مبحث سوم: ورود موقت برای پردازش، مبحث چهارم: مرجوعی، مبحث پنجم: عبور (گذر-م) خارجی، مبحث ششم: عبور (گذر-م) داخلی است. فصل دوم با نام کالاهای صادراتی شامل: مبحث اول: صدور قطعی، مبحث دوم: استرداد حقوق ورودی، مبحث سوم: صدور موقت است. فصل سوم با نام دیگر رویه ها متشکل از هفت فراز است. در مبحث اول کالای مسافری، در مبحث دوم بیک سیاسی و بسته های پست سیاسی، در مبحث سوم مرسولات پست بین المللی، در مبحث چهارم فروشگاه های آزاد، در مبحث پنجم وسایل نقلیه برای مقاصد تجاری، در مبحث ششم رویه انتقالی، و در مبحث هفتم رویه کران بری (کابوتاژ) پیکر بندی شده است. (مواد ۴۷-۱۰۱) بخش هشتم زیر نام «تخلقات و قاچاق» شامل دو فصل است. فصل نخست ویژه تخلقات گمرکی و فصل دوم ویژه قاچاق است. (مواد ۱۰۲-۱۱۸)

بخش نهم زیر نام «معافیت ها و ممنوعیت ها» شامل دو فصل است. فصل نخست ویژه معافیت ها است فصل دوم زیر نام ممنوعیت ها شامل چهار فراز است: مبحث اول: ممنوعیت ها در ورود قطعی، مبحث دوم: ممنوعیت ها در ورود موقت و عبور داخلی، مبحث سوم: ممنوعیت ها در عبور خارجی، و در مبحث چهارم: ممنوعیت ها در صادرات، گنجانده شده. (مواد ۱۱۹-۱۲۷)، بخش دهم ویژه کارگزار گمرکی است. (مواد ۱۲۸-۱۳۲)

بخش یازدهم زیر نام «بازبینی و اقدامات بعد از ترخیص» شامل چهار فصل است. در فصل اول کلیات، در فصل دوم کسر دریافتی، در فصل سوم اضافه پرداختی، و در فصل چهارم حسابرسی بعد از ترخیص پیکربندی شده. (مواد ۱۳۳-۱۴۳)، بخش دوازدهم ویژه مراجع رسیدگی به اختلافات گمرکی (مواد ۱۴۴-۱۴۹)، و بخش سیزدهم ویژه سایر مقررات است. (مواد ۱۵۰-۱۶۵)، در پایان هر بخش، یادداشت‌های توضیحی نویسنده و جدول همسنجی و دگرگونی ساختار قانون امور گمرکی نوین با قانون امور گمرکی و آئین نامه اجرایی پیشین (۱۳۵۰-۱۳۵۱) باز نمایی شده. در فراز پایانی کتاب، قانون و آئین نامه اجرایی حمل و نقل و عبور کالای‌های خارجی، قانون و آئین نامه اجرایی نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز، قانون الحاق دولت ایران به کنوانسیون بین‌المللی سیستم هماهنگ شده توصیف و کدگذاری کالا، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کنوینر مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، قانون بازرگانی الکترونیک، نمایه کتاب، و برگردان گزیده پیشگفتار زیر نام پیوست‌ها پیکربندی شده.

در پایان نویسنده بر خود بایسته می‌داند از تمام دانش پژوهان کارشناسان و دست‌اندر کاران ارجمند کشور به ویژه مرکز محترم پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، مسئولین و اساتید ارزشمند سازمان سر فراز گمرک که بیش از یک دهه در فرایند پژوهش، ویرایش، آماده سازی، تصویب و کارستی ساختن این قانون کوشیده‌اند و از مسئولین محترم نشر وکیل و دیگر یاوران این پژوهش به ویژه فرزندانم سحر خانی چهری که مؤلف را در تدوین این نوشتار یاری داده‌اند، سپاس‌گذاری نماید.

محمد خانی چهری

تهران پاییز ۱۳۹۰ خورشیدی

سر سخن

سال های پایانی دهه (۶۰) با دیوان سالار شدن^۱ سازمان های دولتی ایران دگرگونی در ساختار گمرک کژکارکردهای هیئت های پاک سازی و تسویه و تصمیم گیری های شتاب زده و گمارده شدن مدیران و مسئولان ناکارآمد در تراز فرازین و میانی در سازمان همراه بود.

یافته های پژوهش که پایه این نوشتار بر آن پی ریزی شده، نشان می دهد، تراکم انبوهی و درهم تنش قوانین و مصوبه ها، به ویژه دستور العمل ها و بخشنامه های صادره از سوی وزارت خانه ها، سازمان ها و نهادهای در رابطه با بازرگانی خارجی و گمرک در راستای دو دهه (۸۰-۱۳۶۰) بیشتر از تمامی مکاتبات انجام شده از هنگام زایش نوین این سازمان تا خود ایستایی گمرکی ایران (۱۲۸۵-۱۳۰۷خ) است.^۱ در این دیوان سالاری نوپا هیچ گونه آراستگی سامان مند در صدور دستورهای سازمانی وجود نداشت، دوام دست خط های اداری و بخشنامه ها،

۱- خانی چهری محمد. مقاله شناخت، آسیب شناسی و ساماندهی سازمان های اناری ایران. (دانشگاه پیام نور تهران: ۱۳۸۶) همو. واکاوی ساختار گمرک. نقد لایحه امور گمرکی (۱۳۷۶ماده، ۱۶۸ ماده و ۱۶۲ ماده) مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی حوزه مطالعات اقتصادی (۱۳۸۲-۱۳۸۸) همو. مقدمه ای بر بازرگانی خارجی ایران. واکاوی برنامه نخست تا برنامه ششم (۱۳۲۷-۱۳۵۷خ) بازرگانی شاخص های رشد و گسترش اقتصادی: رشد، توسعه، تولید ناخالص ملی (GNP)، تولید ناخالص داخلی (GDP: Gross Domestic Product)، درآمد سرانه (شاخص برگرفته از بخش کردن تولید ناخالص ملی بر جمعیت با توجه به ضریب رشد جمعیت)، برابری قدرت خرید (PPP)، درآمد پایدار (GNA, SSI)، نهادهای (افزایش سرمایه یا نیروی کار)، کارایی اقتصاد (افزایش بهره وری عوامل تولید)، و، دیگر دانشگاه تهران ۱۳۶۲.

بسیار کوتاه و بسته و پیوسته به ماندگاری مدیریت و ریاست سازمان های متبوع بود. این روند به گونه ای بود که میانگین توان ماندگاری و تنفیذ دستورالعمل یا بخشنامه مقرراتی گاه به کمتر از چند ماه یا چند هفته می رسید.

میزان و تراکم آراء موازی و رویاروی صادره از اداره های کل ارزش گذاری و تعرفه، انجمن (کمیسیون^۲) های رسیدگی به اختلاف و بازرگری و دیگر بخش ها، دست آویز دیگری مبنی بر ایجاد چالش و مخاطرات بین یگان های ستادی گمرک و عاملیت گمرک های اجرایی در فرایند ارزیابی و ترخیص کالا در گمرک با کنشگران در گیر همچون جامع بازرگانان، ترخیص کاران، ترابری، بیمه، بانک و دیگر سازمان ها و بنگاه اقتصادی درگیر در امور صادرات و واردات کالا و خدمات بود. از جمله چالش های دیگر ادبیات رایج وارکنندگان و صادرکنندگان کالا و خدمات بخش خصوصی، حوزه عمومی^۳ و حوزه دولتی، به ویژه گروه بازرگانان، حق العمل کاران (کارگزاران گمرکی/ ترخیص کاران) و پایوران بنگاه های ترابری درتراز (Forwarder/Carrier)، و بدنه تازه شکل یافته آن ها در راستای سه دهه پسین و کارکردهای آشکار و نا پیدا و کژکارکردهای آن^۴ برگرفته از کنش های نیت مند این گروه های پیشه ور در گمرک، به ویژه در بخش های کاربرستی این سازمان و پدیدار شدن انگاره (paradigm) مشهور به «رانندگی اقتصادی/ Rent» در حوزه اقتصاد بازرگانی است.

۲- (Commission) این واژه در فرهنگ واژگان: فرمان، حکم، هیئت، مأمورین حق العمل کاری، امانت فروشی، مأمور کردن، زیر امر قرار دادن، مأموریت گماشتن، مأموریت دادن و دیگر برگردان شده است. پیشنهاد می شود نام کمیسیون به انجمن یا شورا باز شناسی شود.

وارون بر روشن گرایی قانون امور گمرکی پیشین (تبصره ماده ۲۶: ق اگ ۱۲۵۰)، درباره مبادی مجاز گمرکی، پدیده ناهنجار قاچاق کالا وارز از گذرگاه های ورودی و خروجی غیرمجازکشور، کژ کارکرد های پنهان و آشکار سازمان یافته دیگری بود که در راستای چندین سده و تاکنون ساختار گمرک را به چالش گرفته است. پرسش دیگر بار شناسایی نشدن پدیده قاچاق در ادبیات قانونی و مقرراتی کنونی گمرک است، بافته های آغازین پژوهش نویسنده در راستای بیش از یک سده (۱۲۸۵-۱۳۸۵خ)^۲ نشان می دهد که قاچاق و تخلف های گمرکی در ایران براساس گزاره ای قانونی که با ادبیات سنتی، اخلاقی و فرهنگی در فضای کالبدی و جغرافیایی وزیست بوم جامعه و ادبیات پیشرفته بازرگانی جهانی در سه فراز (سنت، نوگرایی و فرا نوگرایی)^۳ سازگاری داشته باشد، به درستی بازشناسی، باز پیکربندی و باز فراوری نشده و همواره مرز بین فرآیند قاچاق و تخلف گمرکی در محاق انتزاع بر جای مانده، هرچند تنها نمایه های آن شناسایی گردیده است.

جدای از محدودیت و ممنوعیت کالاهای ممنوع قانونی و شرعی، ساختار شکنی کارشناسی نشده و ناکارآمد در آزاد سازی ورود و خروج کالا به ویژه ورود کالاهای مصرفی در کشور، انگاره طرح این پرسش را ممکن می سازد که چرا ارزش تمام شده کالاهای ورودی که در چارچوب درستکاری و درست اظهاری مقرراتی و تشریفات گمرکی و پرداخت وجوه متعلق قانونی، از گمرک ترخیص می شوند، با ارزش تمام شده همان کالاها در بازار که با ترفندهای گوناگون از گذرگاه های غیر

۲- خانی چهری محمد، استقلال گمرکی ایران، پژوهش جامعه شناختی-اقتصادی از آغاز عصر صفوی تا

۱۳۰۷ خورشیدی نشر وکیل ۱۳۹۰ در آستانه چاپ.

مجاز گمرکی به شیوه اجیری، قاچاق دستی، چمدانی، بارکنج (Container Smuggling) وارد کشور می شوند در بیشتر موارد بی هم آوراست؟ این گزاره با دگرگونی هایی چند در صورت بندی آن، در فراگرد صادرات و خدمات کشور نیز همسانی هایی دارد. با این حال با جایگزینی انجمن گزینش گذرگاه های مجاز گمرکی در گرفته از سازمان های درگیر در کنار سازمان گمرک (تبصره ۱ - ماده ۱۰۲ قانون نوین) باشد که این ناهنجاری آسیب شناسی و ساماندهی شود.

چالش دیگر فرایند واریسی کالا در گمرک یا «کمر بند بررسی و بازرسی کالا» است. کاربست این فراگرد چنین است: بررسی اسناد در یگان احراز هویت، ارزیابی و واریسی کالا، در سه بار پیاپی (ارزیاب / کارشناس / سرپرست ارزیابی)، ارزیابی و واریسی دگر باره کالا در درب (در) خروج بر اساس تفویض اختیار رئیس گمرک (ماده ۱۱۹ آ. ق. ا. گ. ۱۳۵۰) بررسی دگر باره اسناد در یگان بازبینی اوراق و اسناد گمرکی در دو بار پیاپی در گمرک محل ترخیص کالا و در ستاد مرکزی گمرک ایران، (مواد ۱۳۳-۱۳۴ قانون نوین) و بازرسی های گاه گاهی کالا از سوی یگان های بازرسی کننده ستاد مرکزی گمرک ایران.

پیش افکند (طرح/Project) نا آشنای حسابرسی پس از ترخیص کالا، با واژگانی پیچیده و انتزاعی (ماده ۱۴۳ قانون نوین)، نیز به این کمر بند بررسی و بازرسی افزوده شده، آن هم با جریمه ای از سی درصد (۳۰٪) تا سه برابر ارزش ارزش کالا، «در باره ترخیص کالایی که متضمن زیان مالی دولت است و یا امتیازات غیرموجهی برای صاحب کالا ایجاد نموده باشد».

در تبصره (۱) همان ماده، به جریمه دیگری برابر (۱۰۰٪)، در فرآیندی سه ساله، با استفاده از واژگان مجرد و باز شناسی نشده «اسناد خلاف واقع که

مشمول قاچاق نشود» و «وجوهی که من غیر حق با قلب و تزویر مسترد می گردد» ، اشاره شده. کاربستی شدن ماده ۱۴۳ انگاره طرح پرسش راهبردی زیر را درفرایند نوین تشریفات گمرکی ممکن می سازد : کارکرد بازبینی گمرک های اجرایی و اداره کل بازبینی گمرک ایران در فرایند نوین بازبینی و واررسی کالا چگونه است؟

چالش دیگر، آسیب شناسی و پیاده سازی آموزه های نوین بازرگانی - گمرکی برگرفته از کنوانسیون های گمرکی (Convention)، تفاهم نامه ها (understanding / mutual agreement)، مقاله نامه ها (Protocol) موافقت نامه ها^۵ و سفارش نامه های سازمان بازرگانی جهانی و سازمان جهانی گمرک است، که با انگیزه آماده کردن و هماهنگ ساختن امور گمرکی و اقتصاد کشور و گسترش اقتصادی برای پیوستن به سازمان بازرگانی جهانی ارائه گردیده.

ادبیات چیره بر این گزاره های پیشنهادی، جدای از ارزشمندی های بسیار آن به ویژه در آموزه سامانه هماهنگ سازی شناسه های گمرکی ورده بندی کالا (HS)، ارزش گذاری و قوانین مبدا (Rules of origin) و رویه ها و روش های نوین بازرگانی - گمرکی همچون نوسازی گمرک (Customs modernization)، رویه یگانه (Single window) مقرراتی، مدیریت خطر (Risk management)، و دیگر، که رگه هایی از قانون گمرکی جامعه اقتصادی اروپا و انجمن ساده و هماهنگ سازی رویه های گمرکی (۱۹۹۹) نامبردار به « انجمن کیوتوی بازرگاری شده / R K C : Revised

Kyoto Convention^۶ در آن به چشم می خورد، پیش نیاز های اندیشه اقتصادی فرا نوگرایی کشور های مادر شهر (Metropolitan) و دارای اقتصاد بسیار پیشرفته فرا سرمایه داری است که با انگیزه های پیچیده برای کشور های گسترش نیافته در دستور کار جای گرفته است.

جای شگفتی است که جدای از باز نگری لایحه پیش نویس (۲۶۷ ماده-۱۳۸۳) گمرک ایران و اظهار نظر کارشناسی مرکز محترم پژوهش های مجلس شورای اسلامی (۱۳۸۴/۱۳۸۶) و دیگر دست اندر کاران، از جمله پژوهش نگارنده این نوشتار^۷ که سرانجام منجر به تدوین نسخه های بازنگری شده (۱۶۸/۱۶۳ ماده-۱۳۸۸) گردید، این گزاره ها هنوز در محاق اشراق برجای مانده است،

چالش دیگر بسیاری واژگان اقتضائی و مجرد در جای جای گزاره های قانونی و مقرراتی قانون نوین، بدون باز شناسی و باز پیکربندی آن، نارسایی در ادبیات نوشتاری و نویسه های گزینش شده، در جمله بندی، به ویژه نا هماهنگی بین مبتدا و خبر، حروف اضافه، قید های زمان و مکان، نبود نماد های دستوری، به کار گیری واژگان متروک بیگانه، ویژه سده (۱۳۸۵-۱۳۵۰) و پیش از آن در ادبیات تخصصی بازرگانی و گمرکی، نا کارآمدی در گزینش آموزه های رایج در آئین نگارش و کم توجهی به آئین نگارش زبان و ادبیات پارسی است.

۶- ن ک به: قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ سازی تشریفات گمرکی مصوب ۱۳۸۹/۱۲/۴ (ابلاغ ۴۴۵/۸۵-۲۴ - ۱۷/۱۲/۱۳۸۹) پیوست پایانی معین نوشتار.

۷- خانی چهری محمد. تحلیل محتوای لایحه امور گمرکی. مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی (۱۳۸۴، ۱۳۸۶، ۱۳۸۸).

پژوهش پیش روی که پایه این نوشتار برآن استوار است، با سپاس بسیار از تمام کوشندگان و دست اندر کاران تدوین قانون نوین امور گمرکی، به ویژه همکاران ارجمند گمرک ایران و مرکز محترم پژوهش های مجلس شورای اسلامی و این درستی که قانون پیش روی نمایه و شناسه ماندگار جامعه گمرک و عاملیت ساختار سازمانی آن و دیگر پژوهندگان و کوشندگان در بر هم کنش با این سازمان است، بازخوانی و ویرایش متن گزاره ها را در آئین نامه اجرایی این قانون بر اساس اصل یازدهم قانون اساسی و آموزه فرهنگستان ادب و زبان پارسی^۷ بایسته و شایسته می پندارد.

نکته دیگر پیش انگاره امکان جالش بر گرفته از نا هماهنگی ساختار قانون امور گمرکی نوین و آئین نامه اجرایی و باز بیکربندی شتاب مند آن در چارچوب زمانی اندک شش ماه (ماده ۱۶۴)، بیرون گذاشته شدن قانون امور گمرکی و آئین نامه اجرائی پیشین (۱۳۵۰-۱۳۵۱) و دیگر قوانین و مقررات یاد شده از دستور کار بازرگانی خارجی و گمرک (ماده ۱۶۵) کشور، بازگشت و باز خوان و بازتاب بسیاری از گزاره های مجرد و پیچیده این قانون در بیشترین اندازه ممکن به آئین نامه اجرایی آن است.

پیش انگاره یاد شده طرح این پرسش را ممکن می سازد، که اگر آماده سازی، آراستن، ویرایش و تصویب آئین نامه اجرایی این قانون که کند و کاو پژوهشی آن به مراتب پرچالش تر از تدوین قانون پیش رو است، هم چون تدوین لایحه امور گمرکی (۱۳۷۷-۱۳۹۰) به دراز کشیده شود، کار درگمرک با ساختار قانون پیش روی در آستانه پیوستن کشور به انجمن بازرگاری شده کیوتو و پیاده سازی

موافقتنامه^۸ ۱۹۹۴ سازمان بازرگانی جهانی و بازرگانی الکترونیک و گمرک نوین چگونه است؟

چالش دیگر باز پس گرفتن اقتدار گمرک در مدیریت و راهبری گذر خارجی در کشور است. پژوهش پیش روی، با توجه به اصل جداسازی حدود اختیار، قلمرو سازمانی و تشکیلاتی سازمان های اداری ایران، اصل جداسازی حوزه های مدیریت و مسئولیت ها و با انگیزه دانش بنیاد در آسیب شناسی و ساماندهی چالش های بر گرفته از کاربست قوانین و مقررات موازی، وگزیده گزاره های استدلال شده در یادداشت توضیحی پایان بخش دراین نوشتار، انگاره پیشنهاد باز نگری و باز پس گرفتن قوانین و مقررات گذر خارجی کالا و وسایط نقلیه (مواد ۵۲- ۵۸ و ۹۵-۹۷ قانون نوین امور گمرکی) در تراز مواد (۱۷۲ تا ۱۹۸ آ ق ک ۱۳۵۱) و باز گرداندن این قوانین به پایگاه نخستین آن در آئین نامه اجرایی قانون نوین و از دستور بیرون گذاشتن تمامی مواد (۱-۲۶) قانون حمل و نقل و گذر کالاهای خارجی در کشور (مصوب ۱۳۷۴/۱۲/۲۲) و مواد (۱-۴۶) آئین نامه اجرایی آن موضوع (مصوبه ۳۸۵۸۲/ت/۱۹۷۸۶ هـ - ۱۳۷۷/۹/۲۰) را جدای از مواد تخصصی و در ارتباط با حوزه کاربستی وزارت راه و شهرسازی کنونی، ممکن می داند.^۷

از سوی دیگر یافته های واکاوی نشان می دهد، بین دیدگاه رویکرد درآمد زایی ناب و ویژه در گمرک و کاربست مقررات پیچیده واردات و صادرات کالا و خدمات و بروز اختلاف بین صاحبان کالا و سازمان یاد شده همبستگی معنی داری نمایان

۸- ن ک به : موافقت نامه عمومی تعرفه و تجارت ۱۹۹۴ سازمان بازرگانی جهانی (Article VII: GATT) (Valuation for Customs Purposes).

است. دیدگاه و رویکرد تاریخی، سنتی گمرک همواره همراه با شک و گمانه زنی بسیار بوده و واژگان تفتیش و کشف را بیاد می آورد. این رهیافت با رویکرد ادبیات جهانی گمرک و صورت بندی های چیره بر اقتصاد بازرگانی و بازرگانی اقتصادی، و رویه ها و فنون نوین بازرگانی - گمرکی در تراز جهانی نا همسان و رویاروی است.

برونداد این فرآیند در کنار دیگر نارسایی های نا کارآمد، مخاطره برانگیز، و نا همسان با ساختار ادبیات گسترش اجتماعی پایدار، در پیگر سازمان های اداری ایران، نمایه های پیشرفت اجتماعی، همچون بالندگی فرهنگی نیروی انسانی، سرمایه اجتماعی، اقتصاد، صنعت، فناوری، آموزش و سرانجام گفتمان اجتماعی^۹ پیشرفته را در سپهر اجتماعی دانش دنیا به چالش فرا می خواند. پژوهش پیش روی، با توجه به موارد پیش گفته، انکاره باز نگری و باز پیکر بندی سازمان کهن سال گمرک را به یگانی خود ایستا، توانمند و با اقتدار، زیر نام سازمان نظارت بر مرزهای اقتصادی کشور یا هر نام و نشان دیگر که ساختار گزینه های زیرین را در برداشته باشد، ممکن می داند.

۱- فرافرستی و جایگزینی عاملیت سازمان (سخت افزار و نرم افزار) گمرک در مرزهای زمینی و دریایی کشور و برچیدن گمرک های اجرایی و ستادی در مراکز استان ها و شهرها، جدای از ستاد مرکزی گمرک ایران و ستاد نظارت استان ها، و گمرک مرز های هوایی در فرودگاه های درون کشور.

۲- کاریستی شدن ماده ۱۲ قانون نوین مبنی بر پیدایش، پیاده سازی، فرافرستی و جایگزینی هسته مرکزی سازمان های صادر کننده مجوزهای قانونی و مقرراتی

نامبردار به (روزنه یگانه / Single window) در مرزهای کشور و در قلمرو گمرکی با راهبری گمرک .

۳- خود ایستایی و اقتدار کامل و بدون قید و شرط سازمان گمرک ، در حوزه اختیارات قانونی و مقرراتی به موجب قانون نوین امور گمرکی و آئین نامه اجرایی آن و دیگر قوانین و مقررات موضوعه.

۴- پوشش نام و تمام همراه با اقتدار قانونی بر قلمرو گمرکی مرز های آبی، زمینی و هوایی و امروهای ورودی و خروجی کشور (تبصره ۱ ماده ۱۰۳) ، و دارا بودن ساز و کار مناسب در جهت واپاد، پایش، بازرسی و بازبینی کاربستی بر این گذرگاه ها، با به کارگیری بگال ویژه آموزش نوین دیده و باز پیکربندی شده گمرک در سپهر مرزهای قلمرو گمرکی دریایی ، زمینی و هوایی کشور.

۵- ساماندهی قاچاق گمرکی شامل:

الف- بازنگری ماده ۱۱۳ قانون نوین امور گمرکی در آئین نامه اجرایی این قانون ، ورده بندی قاچاق به قاچاق گمرکی و قاچاق :

- قاچاق گمرکی : " هرگونه کنش یا دوری از کنشی که در قلمرو گمرکی و اماکن گمرکی در فر ایند ورود ، خروج، اظهار و ترخیص کالا رارز به قاچاق بیانجامد . قاچاق گمرکی است."

- قاچاق: " هرگونه کنش یا دوری از کنشی که در قلمرو سیاسی سرزمین اصلی و بیرون از قلمرو گمرکی و اماکن گمرکی به قاچاق بیانجامد ، قاچاق است) ، در این فراگرد، وظیفه و کارکرد سازمان گمرک در مبارزه با قاچاق کالا و ارز، تنها در سپهر قلمرو گمرکی و اماکن گمرکی است.

ب- بازنگری (تبصره بند ت- ماده ۱) آئین نامه اجرائی قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز، درباره کاشف دانستن سازمان گمرک^{vi}، و آسیب شناسی کاربرست قاچاق گمرکی و قاچاق کالا در گمرک، در دو حوزه قلمرو گمرکی و قلمرو سیاسی کشور و ساماندهی و اختصاص قاچاق گمرکی در فرایند ورود، خروج، اظهار و ترخیص کالا تنها در قلمرو گمرکی و اماکن گمرکی به سازمان گمرک، و فرافروستی قاچاق در بیرون از قلمرو گمرکی و اماکن گمرکی و در قلمرو سیاسی سرزمین اصلی به سازمان مبارزه با قاچاق کالا و ارز است، هرچند این سازمان با مهارت و کاری ویژه مدتها است، ابتکار عمل^{vii} را در هر دو حوزه بر دوش دارد.

۶- با توجه به اختیارات بر گرفته از ماده ۱۶۲ قانون نوین و اختصاص ده درصد (۱۰٪) از منابع موضوع ماده (۱۶۰) این قانون به منظور بالا بردن تراز آگاهی، آموزش، پژوهش، مهارت و دانش کارکنان گمرک و افزایش بهره وری آنان، ساختار آموزش گمرک ایران به شرح زیر بازنگری و بازنگری می شود:

الف- بازنگری ساختار انجمن علمی - پژوهشی گمرک ایران بر مبنای دانش تخصصی مدرسین تراز نخست گمرک و دانشگاه ها و دیگر مراکز آموزشی کشور.

ب - رتبه بندی مدرسین بر اساس شاخص های آثار نوشتاری، پژوهشی، مقاله های چاپ شده، در داخل و خارج از کشور، و اعتبار و پایایی پژوهش های دانش بنیاد آنان بر اساس نمایه های روش تحقیق، میزان سال های تدریس و سرانجام آزمون تراز دانش مدرسین در دوره زمانی گزینش شده دوسالانه و دیگر - ج - بازنگری سرفصل های آموزش گمرک بر مبنای آموزه ها و رویه های نوین

بازرگانی - گمرکی در تراز گمرک نوین و باز شناسی نمایه های نوین برای هماهنگ ساختن روش شناسی تدریس و آموزش در گمرک.^{۱۱}

۷- ادواری ساختن کوتاه مدت نسخه های ویرایش شده قانون امور گمرکی و آئین نامه اجرایی آن، هر پنج یا ده سال یکبار، همچون نسخه های سامانه هماهنگ شده (HS) و (Incoterms).

با این پیش انکاره که سرزمین سرفراز ایران در آستانه سده بیست و یکم با ضرب آهنگی ویژه به سوی گسترش اقتصادی در کنار گسترش اجتماعی گام بر می دارد، گسترشی که همواره همزاد نابرابری را در کنار دارد، و این درستی که دگرگونی گذار اقتصاد جهانی از مرحله اقتصاد بازار به مرحله «پسا بازار»^{۱۲} راه کار و روش های نوینی را در تراز و فرود های گوناگون جهانی باز می ستاند. انکاره ناسازگاری^{viii} بین وضعیت موجود و موقعیت مطلوب و شرایط ناشی از برهم کنش این دو پدیده باهم و برهم از یک سو، و تجربه های جهانی کار بست راهبرد گسترش در درازگاه افزون بر یک سده در کشور های پیش رفته یا گسترش نا یا فته و به ویژه کشورهای تنگدست، و انکاره بازرگانی جهانی^{۱۳}، جهانی شدن^{۱۴} و نظام نوین جهانی^{ix}، مارا به باز خوانی الگوی گسترش و باز نگری آن در کشور

۱۱- ن گ به : نمونه گزیده مشخصات دوره های آموزشی در ۹۰ عنوان. دفتر آموزش و تحقیقات گمرک ایران.

12- Post marketing

13- World Trade Organization : WTO

14- Globalisation/ Globalization

و آئین نامه اجرایی این قانون^x در قلمرو رویه های نوین بازرگانی - گمرکی کشور و گمرک نوین فرامی خواند.

در پایان این گفتار ، ضمن ارج نهادن به تمام دست اندر کاران تدوین قانون نوین امور گمرکی ، به ویژه جامعه ارزشمند گمرک ، مرکز محترم پژوهش های مجلس شورای اسلامی ، وزارت خانه ، سازمان ها ، جامعه ترابری ، بازرگانان ، کارگزاران گمرک و دیگر کنش گران ، مؤلف امید مند است این نارسایی ها که در چارچوب نقد دانش بنیان و آسیب شناسی وساماندهی ، همواره در آثار نوشتاری و پژوهشی نویسنده درسیهر آموزش گمرک و دیگر مراکز آموزشی و پژوهشی کشور واکاوی شده ، بستری کارآمد برای بازننگری ، ویراستاری ، بازخوان و بازنگری متن گزاره ها و سرانجام بررسی دیگر باره قانون نوین امورگمرکی در آئین نامه اجرایی این قانون باشد.

محمد خانی چهری

تهران پاییز ۱۳۹۰ خورشیدی

یادداشت سر سخن:

دیوان سالار شدن: در رویکرد ماکس وبر، بوروکراسی، سازواره اجتماعی و شکل سازمانی اداره عقلانی امور است و با این حال، بوروکراتیزه شدن بخشی از فرایند کلی عقلانی شدن وجدانی انسان از ابزار تولید می‌باشد. درنگاه ونگرش وبر، بوروکراسی تجلی گاه پیروزی «عقلانیت ابزاری» بر زندگی انسان نوین، عامل سلب اختیار افراد از سرنوشت خویش و سرانجام قفس آهنگین انسان دوران نوین است و از آن هیچ گریزی امکان پذیر نیست. وبر به گمان نیروی فرهنگندی (charisma) را تنها عامل گسست این پدیده می‌داند. شخصیت کاریزمائی در اندیشه وبر اهمیت فلسفی نیز دارد. وبر بر این باور بود که دنیای معاصر غرب به دلیل گرایش ژرف و نهفته به عقل و منطق به سوی استقرار دیوان سالاری در تمامی جوانب زندگی اجتماعی پیش می‌رود. پرونده این گسترش به مخاطره افتادن آزادی فردی و اندیشیدگی انسان دوران نوین است. در چنین شرایطی رهبری کاریزمائی تنها نیروی کارآمد ممکن به سوی آزادی ورهایی است. (وبر، ماکس، اقتصاد و جامعه گروه برگردان: عباس منوچهری، مهرداد ترابی نژاد، مصطفی عماد زاده، ۱۳۷۲: ۲۹-۱۴ انتشارات مولی).

Weber, M.: Wirtschaft un Gesellschaft (1927), Economy and socie, 1968

۲- حوزه همگانی (Public): اندیشمندان نوگرا، از جمله جان لاک، منتسکیو، وامانول کانت نوگرایی را بیش از هر چیز، نظام اجتماعی مبتنی بر مردم سالاری، سیاسی باز شناسی کرده‌اند. در این دیدگاه، با باز نگری مالکیت خصوصی که از پایه های اساسی و ارزشمند این رویکرد به شمار می‌رود، نوگرایی پیش افکند (طرح / Project) اجتماعی نوینی است که در آن با پیدایش و گسترش نهادهای شهروندی و مردم سالار (Democratic) توانمندی دولت بازنگری و محدود می‌شود، و حوزه اقتدار کلیسا به حوزه خصوصی کاهش می‌یابد و آزادی های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی برآورده می‌شود.

در آرای این اندیشمندان، هدف از نوگرایی، پیدایش فضایی آزاد و به دور از خشونت است که در آن، حقوق فردی و آزادی کنش های اقتصادی شهروندان، پاس داشته شود و هنجارمند گردد، فضایی که در تمام حوزه ها از جمله سیاست، اقتصاد، اخلاق و ارزش، کارکردی پیشرفته و برتر خواهد داشت.

در رویکرد نوگرایی کانتی، باور به جدایی حوزه عمومی از حوزه خصوصی و جدایی دولت از نهادهای جامعه شهروندی، اساس روشنگری و خود گردانی فرد و مردم سالاری است. مردم سالاری چه به عنوان پدیده ای جامعه شناسانه (پی ریزی و ماندگاری نهادهای مردم سالار)، و چه به عنوان نگرشی اخلاقی- فلسفی (آزادی در گزینش سرنوشت خود و شرکت در گزینش سرنوشت جامعه)، به چگونگی برداشت جامعه از مقوله حوزه عمومی وابسته است. حوزه ای که در آن افراد در ساز واره ای آزاد و برابر، جدای

از نابرابری و ناهمسانی‌ها درباره مسایل مهم سیاسی جامعه، به گفت‌وگو و رای‌زنی می‌نشینند و برونداد دیدگاه‌های خود را به دولت می‌پذیرانند، هستی چنین حوزه‌ای، پایه و مایه نخستین پدیداری مردم‌سالاری است.

با این حال اندشمندان دیگری همچون، هگل، مارکس، نیچه و تا اندازه‌ای روسو، و در دوره کنونی فرا نوگراها (Postmodernist)، تنها به انگاره‌ای از آزاداندیشی (Liberalism) و حقوق شهروندی، دوره نوگرایی خرسند نبوده و خواهان پی‌ریزی و پیدایش جامعه نوینی هستند، که نه تنها حقوق فردی شهروندان و جامعه شهروندی، که اندیشه‌های فرا ارزش و رهایی بخش نیز در آن باز فراوری و بارور شوند.

جدای از دیدگاه گونتر گون یا همد، (اباذری ۱۳۷۷) دو انتقاد اساسی به جوامع معاصر نوگرا را وارد دانسته: نخست جامعه مردم‌سالار آزاداندیش (Liberal democracy) جدای از آزادی نسبی سیاسی، جامعه‌ای لایه‌بندی شده، نابرابر و بسیار نا متساوی است. دیگر، چنین جامعه‌ای با جدا سازی و تمایز میان نهادهای جامعه شهروندی و دولت، حوزه خصوصی و حوزه عمومی، آزادی حقوقی و آزادی سیاسی، به درستی از نوگرایی انگاره‌ای فرد ایستا (فرد محور) اجتماع ستیز، بدور از فرا ارزش‌های همگانی، و از خودبیگانه نشان می‌دهد. در حوزه عمومی، با گسترش و نگاهداشت مردم‌سالاری سیاسی افراد می‌توانند همچون شهروندانی آزاد و برابر، درباره مسائل مهم سیاسی جامعه به گفت‌وگو بنشینند و دیدگاه‌های خود را بیان کنند، با این حال در حوزه خصوصی با نبود سازگاری همگانی، پدیده هم ستیزی (Antagonism) امکان پذیر است.

بنابر این شهروندان باید بتوانند آزادانه به عنوان نویسنده، فیلسوف، هنرمند زندگی‌ای را که گمان می‌کنند شایسته آن‌ها است اختیار کنند. بر این اساس کشانش مسائل دینی، اخلاقی و عاطفی به حوزه عمومی با منطق مردم‌سالاری سازگار نیست. اگر پذیرفته شود که مسائل دینی و ارزش‌های اخلاقی و سلیقه‌های شخصی و عاطفی را نمی‌توان در حوزه عمومی (حوزه‌ای که محل بحث و گفت‌وگو و رسیدن به بر همکنش و وفاق سیاسی و اجتماعی است) به بحث و گفت‌وگو گذاشت و با رویکردهای کمیته ویشیته‌های افراد جامعه به سازگاری و برهمکنش و سرانجام پذیرش رسید، آن‌گاه اهمیت وجود حوزه خصوصی آشکار خواهد شد. از سوی دیگر به باور اباذری برخی از سازه‌های زندگی انسانی را نمی‌توان و نباید با معیارهای خرد بنیاد سنجید. تلاش برای گسترش زیست خردمندانه در بسیاری و گاه تمامی میدان‌های زندگی فرد و جامعه، بی‌گمان به سرکوب یا برداشته شدن بخش‌های مهمی از زندگی و مناسبت‌های انسانی که با نمایه (شاخص)‌های خرد گرا شناسایی و بازفراوری نمی‌شوند، خواهد انجامید. باور و

ایمان دینی، انجام متاسک مذهبی، مناسبت های احساسی و عشقی و سلیقه های هنری و فلسفی و حتی درگیر شدن در کسب و کار و رقابت اقتصادی نمونه های مهمی از این دست اند.

وجود حوزه خصوصی چه به عنوان فرایندی مردم سالار، ارزشی و اخلاقی، و چه به عنوان نهادی اجتماعی پشتیبانی کننده آزادی فردی در ابراز باور و ایمان خویش و آزاد زیستن بر اساس احساس و سلیقه شخصی است.

در حوزه اندیشه سیاسی و جامعه شناختی و فلسفی درباره وجود حوزه عمومی و تمایز آن از حوزه خصوصی مسائل بسیار مهم و پیچیده ای مطرح شده است. در میان اندیشمندان غربی دو گرایش عمده درباره جدایی جامعه شورونوی (مندی) از دولت و جدایی حوزه عمومی از حوزه خصوصی باز فراوری شده. نخستین گرایش، با خوانش مردم سالار از نوگرایی، نمود مردم سالاری سیاسی را پایه پیدایش جامعه نوین می داند. و گرایش دیگر، جامعه نوین را پدیده ای با گوهر فرا رفته تر و در رویکرد اجتماعی و فرهنگی، ریشه دار تر از جامعه مردم محور مردم سالار می پندارد. اباضری یوسف (۱۳۷۷). خرد جامعه شناسی. تهران: نشر طرح نو. و دیگر منابع خارجی در فهرست کتاب شناسی پیوست.

Habermas, Jürgen bibliography:

The Structural Transformation of the Public Sphere (1962) / Theory and Practice (1963) / On the Logic of the Social Sciences (1967) / Toward a Rational Society (1967) / Technology and Science as Ideology (1968) / Knowledge and Human Interests (1971, German 1968) / "On Social Identity". TELOS 19 (Spring 1974). New York: Telos Press. Legitimation Crisis (1975) / Communication and the Evolution of Society (1976) / On the Pragmatics of Social Interaction (1976) / The Theory of Communicative Action (1981) / Moral Consciousness and Communicative Action (1983) / Philosophical-Political Profiles (1983) / The Philosophical Discourse of Modernity (1985) / The New Conservatism (1985) / The New Obscurity: The Crisis of the Welfare State (1986)

Post metaphysical Thinking (1988) / Justification and Application (1991) / Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy (1992) / On the Pragmatics of Communication (1992) / The Inclusion of the Other (1996) / A Berlin Republic (1997, collection of interviews with Habermas) / The Post national Constellation (1998) / Rationality and Religion (1998) / Truth and Justification (1998) / The Future of Human Nature (2003) / Old Europe, New Europe, Core Europe (2005).

Shila ben habib in Calhoun Craig (1997). Ed. Habermas and the Public Sphere. MIT

۲- کژکارکرد (dysfunction): یک عنصر یا فرآیند برگرفته از کنش های کنشگران در جامعه است، که ممکن است سامانه اجتماعی را برهم زند یا به کاهش پایداری (ثبات) انجامد، کارکرد های پنهان (latent functions): کارکرد های ناخواسته یا ناآگاهانه کنشگران، با اهداف پنهان است: نوربخش گلپایگانی مرتضی. مفاهیم

اساسی در علوم اجتماعی «زبان تخصصی ۲۱»، انتشارات بهینه (۱۳۸۱: ۲۳).

۴- ماده ۱۱۹، " رئیس گمرک حق دارد در هر موقع که مقتضی بداند کالائی را که ارزیابی آن انجام یافته است مورد بازدید قرار داده آن کالا را شخصا یا به وسیله هر مأمور دیگری از مأموران اداره خود مجدداً ارزیابی و معاینه نماید". قانون نوین امور گمرکی در این باره اشاره ای ندارد. هرچند ممکن است در آئین نامه بازرگاری شود.

۵- برای بازرگاری وازگان پارسی، ن گ به فرهنگ واژه های مصوب فرهنگستان: ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۵/فرهنگستان زبان و ادب پارسی دستور خط پارسی ویرایش چهارم نشر آثار ۱۳۸۴/ ویرایش های پسین آن و برای جایگزینی وازگان لاتین نگ به :

Iran Persian Language and Literature A Collection of Terms Approved by The Academy of Persian Language and Literature volume 6 Terminology Department May 2009.

۶- انگاره ها (مفروضات/فرضیه ها)

- در حال حاضر قلمرو امرات، مسئولیت و عاملیت ساختار وزارت راه و ترابری پیشین و، وزارت راه و شهر سازی کنونی، و کنش گران در حوزه در آمد زایی پیرامون قوانین و مقررات گمرکی و بازرگانی کشور، وارون بر کارکرد حوزه رسایی نخستین آن که تنها در پیرامون راه و ترابری و قوانین و مقررات در ارتباط بوده، در درازگاه سه دهه کژ کارکرد معاش تنش هایی بسیاری را برای گمرکات در پی داشته است.

- قوانین و مقررات موازی قانون حمل و نقل و عبور کالاهای مصوب (۱۳۷۴/۱۲/۲۲) و آئین نامه اجرایی آن (۱۳۷۷/۹/۲۰)، به ویژه کارکرد پایانه های مبادی ورود و خروج کشور، مبنی بر مخالفت های موازی در تشریفات امور گمرکی و راهبری گذر خارجی کالا و مسافر، موضوع برخی از مواد (۱۷۲ تا ۱۹۸) آئین نامه اجرایی قانون امور گمرکی جاری چالش و تنش هایی را برای ساختار و عاملیت سازمان گمرک و کنش گران در ارتباط با این سازمان ایجاد نموده است.

- بین دیدگاه در آمدی و مصلحت گرایی ناشی از سیاست خارجی ترابری پایانه ها مبنی بر استفاده ابزاری از در آمد گذر کالاهای خارجی به قیمت نادیده انگاشتن یا کم رنگ ساختن قوانین و مقررات گمرکی همبستگی معنی داری وجود ندارد.

- دلایل پیشنهاد لغاء: مفاد ماده (۱) قانون حمل و نقل در تعریف ترانزیت خارجی از دیدگاه ادبیات نوشتاری و آئین نگارش و اعتبار و پایداری روش تحقیق و معنی داری موضوع و مفاد و مفهوم، با ماده (۱۷۲) آئین نامه اجرایی قانون امور گمرکی بی هم آور است.

- در ماده (۲) قانون حمل و نقل جنای از انگیزه های در آمد زایی، هریک از پایانه های باربری ایستگاه های راه آهن و فرودگاه ها با تصویب شورای عالی هماهنگی ترابری کشور با رعایت مقررات و ضوابط (که تا

کنون شناسه و نمایه ای از آن در دسترس این پژوهش جای نگرفته)، محوطه‌های گمرکی شناخته شده، و گمرک ایران را موظف به کاربستی ساختن فرایند آسان سازی در مناطق پیش گفته نموده. این ماده با مفهوم اماکن گمرکی مصرح در بند(۱) ماده (۱) قانون نوین امورگمرکی، در مصداق، محمول و معانی عرفیه در چالش است.

- اصطلاح ممنوعیت ترانزیت خارجی به علل امنیتی و مذهبی مصرح در ماده (۳) قانون حمل و نقل و تبصره های آن؛ و اشاره به ورود بی قید و شرط کالاهای ترانزیتی تنها "در حدود قراردادهای و موافقت‌نامه‌های منعقد بین دولت های طرفین" و اشاره به فهرست کالاهای ممنوعه برای ترانزیت خارجی، که باید از سوی شورای امنیت کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران برسد. (این فهرست تا کنون در دسترس این پژوهش جای نگرفته)، و شرایط ترانزیت خارجی محصولات دامی و نباتی و شیمیایی، با ماده (۱۷۴) آئین نامه اجرایی قانون امور گمرکی پیشین و "هر گونه کالایی که ورود قطعی آن به کشور مجاز است می توان به عنوان ترانزیت با رعایت مقررات مربوط حمل نمود ولی ترانزیت کالایی که ورود قطعی آن به کشور طبق قوانین مخصوص ممنوع می باشد منوط به اجازه مخصوص دولت در هر مورد است."، و ضوابط ورود و صدور کالا (شامل مقررات، و دستورالعمل های نظام بانکی شورای عالی هماهنگی ترابری کشور، شورای عالی بیمه شرایط صدور گواهی های استاندارد ماده ۱۰ و آئین نامه اجرایی م.ص.و) در چالش است.

- مدت توقف قانونی کالاهای عبوری خارجی در اماکن و محوطه های گمرکی کشور به موجب ماده(۲۴) آئین نامه اجرایی قانون حمل و نقل، چهارماه مقرر شده که تا چهارماه دیگر وفق مقررات قابل تمدید می باشد. این مدت در فرودگاه ها ۲ ماه و در ایستگاه های راه آهن کشور ۴ ماه گزینش شده. این در حالی است که به موجب ماده (۲۴) قانون نوین امورگمرکی مدت مجاز نگهداری کالا در انبارهای گمرکی از تاریخ تحویل کالا به این اماکن سه ماه گزینش شده. و در صورت تقاضای کتبی صاحبان کالا، مؤسسات حمل و نقل در مورد کالای ترانزیتی و وجود علل موجه به تشخیص گمرک و با پرداخت هزینه انبارداری تا تاریخ موافقت گمرک حداکثر تا دو ماه دیگر قابل تمدید خواهد بود.

- به موجب ماده(۲۶) آئین نامه اجرایی قانون حمل و نقل(۱۳۷۷/۹/۲۰)، کالای گذری (ترانزیت) خارجی به سه شیوه (عبور مستقیم / حمل ترکیبی) و حمل تدریجی از مناطق حراست شده یا اماکن گمرکی) از قلمرو کشور به خارج از کشور گذر داده می شود.

- به استناد تبصره های (۲، ۳) ماده (۲۱) همین آئین نامه کالای گذر خارجی بنا به تقاضای گذر دهنده می تواند پیش از حمل به خارج از کشور به یکی از اماکن یا محوطه های گمرکی داخل کشور حمل و تخلیه

شود، در این حالت (به جز موارد انتقالی) پروانه گذر صادر شده تسویه و به هنگام ادامه مسیر دوباره تشریفات گذراز همان گمرک داخلی انجام می پذیرد.

۷- آئین نامه اجرایی قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز : مصوبه ۱۳۸۹۹/ت/۲۰۷۰۸ هـ ج ۱۳۷۹/۲/۱۱ "ماده ۱- بند ث - سازمان کاشف : سازمانی است که به موجب قوانین و مقررات جاری کشور وظیفه مبارزه با قاچاق کالا و ارز را به عهده دارد"، "تبصره -گمرک جمهوری اسلامی ایران حسب مورد کاشف تلقی می گردد."

۸- واژه (Paradox) و برگرفته های آن در فرهنگ واژگان، سخن آشکارا نادرستی است که در معنی درست باشد با این حال در فلسفه و منطق صوری (Formal logic)، این مقوله هستی است که برینش در گرو نبوده است.

۹- والرشتاین در طرح جامعه شناختی خود سه گونه جامعه را نام می برد . الف. نظام های خرد بر اساس الگوهای بده بستان (Reciprocal mini-system) ب. امپراطوری های جهانی مبتنی بر توزیع مجدد (Redistribute world empires) ج. اقتصاد جهانی سرمایه داری (The capitalist world economy). به نظر والرشتاین امپراطورهای جهانی مانند رم باستان بر چیرگی سیاسی و نظامی استوار بود، در حالی که اقتصاد جهانی سرمایه داری متکی بر تسلط اقتصادی است. به باور وی تقسیم بین المللی استعمار، نه با مرزهای دولتی که با تقسیم اقتصادی کار در سطح جهان مشخص می شود: ریترز-جورج، نظریه جامعه شناسی معاصر، برگردان: مجسن ثلاثی، تهران انتشارات علمی (۱۳۸۰: ۲۵۲-۲۴۷).

۱۰- گزینش کارگروه ویژه آئین نامه اجرایی این قانون به منظور پژوهش، واکاوی، آسیب شناسی و ساماندهی قوانین و مقررات گمرکی و چالش های ممکن بر گرفته از پیاده سازی قانون نوین امور گمرکی بر اساس رویکردی دانش بنیاد و کارآمدی کارشناس های گمرک و به دور از رویکرد رایج (لابی سازی/ Lobby) در بخش هایی از سازمان های اداری ایران .

شماره ۲۷۲/۵۷۴۴۵

تاریخ ۱۳۹۰/۹/۱۶

بسم الله

بسم الله

مجلس شورای اسلامی
رئیس

جناب آقای دکتر محمد احمدی نژاد
رئیس محترم جمهوری اسلامی ایران

مطابق به نامه شماره ۴۳۱۷/۱۶۱۶۷۲ مورخ ۱۳۸۸/۸/۱۸ در اجرای اصل
یکمصد و بیست و سوم (۱۲۳) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تقنین امور عمومی که
با عنوان لایحه به مجلس شورای اسلامی تقدیم گردیده بود با حضور در جلسه علنی
روز یکشنبه مورخ ۱۳۹۰/۸/۲۲ و تأیید شورای معتمد نگه‌دار به جهت ابلاغ سرگروه

علی لاریجانی